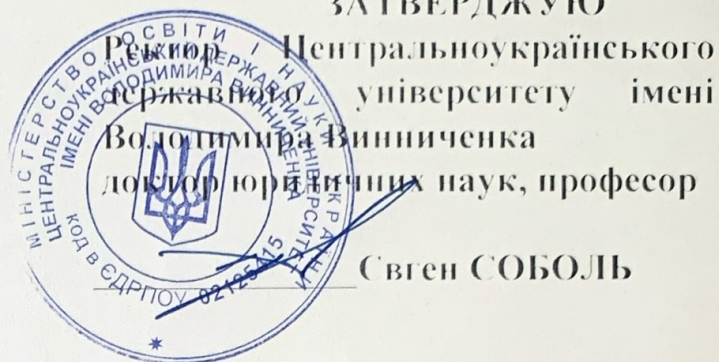

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Центральноукраїнського
державного університету імені
Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор

Свген СОБОЛЬ

«13» листопада 2025 р.

ВИТЯГ

з протоколу №2 від 13 листопада 2025 року засідання фахового семінару про наукову повизну, теоретичне та практичне значення дисертації Хачатряна Артура Арменовича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право, спеціальність 081 Право

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Соболев С.Ю., доктор юридичних наук, професор Манжула А.А., доктор юридичних наук, професор Гриценко В.Г., доктор юридичних наук, професор Кондратенко В.М. (науковий керівник), кандидат юридичних наук, доцент Сокурченко О.А., кандидат юридичних наук, доцент Максименко П.В., кандидат юридичних наук, доцент Зеленко І.П., кандидат юридичних наук, доцент Окопник О.М.

З присутніх – 4 доктори юридичних наук та 4 кандидати юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації Хачатряна Артура Арменовича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081Право щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Хачатряна А.А. на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні», поданої на

здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію, схарактеризував об'єкт і предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

У сучасних умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів Україна активно впроваджує нові підходи до організації системи зовнішніх зносин, прагнучи до наближення стандартів публічного управління до європейського рівня. Одним із проявів такої модернізації є підвищення ролі нестандартних інститутів міжнародної співпраці, зокрема почесних консулів, які стають важливою ланкою у забезпеченні ефективної міждержавної взаємодії.

Почесні консули виконують низку ключових функцій, спрямованих на розвиток економічних, культурних, гуманітарних та інших зв'язків. Вони виступають представниками інтересів своїх держав у регіонах, де відсутні повноцінні дипломатичні або консульські установи, сприяючи реалізації зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних завдань держави перебування. З огляду на це зростає необхідність у формуванні дієвого адміністративно-правового механізму, що регулюватиме діяльність консулів відповідно до сучасних міжнародних і європейських стандартів.

Водночас чинна законодавча та адміністративна база, що регламентує діяльність почесних консулів, залишається недостатньо розробленою, має фрагментарний характер, не охоплює всіх аспектів їхньої діяльності та не інтегрована у єдину систему публічного управління. Це призводить до виникнення низки практичних і теоретичних проблем: нечіткості статусу почесних консулів, обмежень у реалізації їхніх повноважень, відсутності прозорих процедур призначення, контролю та взаємодії з органами влади.

Додаткову складність додає процес гармонізації національного законодавства із правом ЄС, адже в умовах поглиблення співпраці Україна зобов'язана враховувати європейські та міжнародні стандарти організації дипломатичної та консульської служби. Недостатня уніфікованість підходів створює правову невизначеність для учасників міжнародних відносин та перешкоджає підвищенню ефективності діяльності держави.

Наукова література останніх років свідчить про зростання інтересу до дослідження інституту почесного консульства, однак більшість праць стосується загальних питань міжнародного права, залишаючи поза увагою проблематику правового регулювання цієї діяльності. Водночас сучасні виклики, пов'язані з безпековою ситуацією, реформуванням публічного управління, цифровізацією консульських послуг, обумовлюють потребу в комплексному міждисциплінарному аналізі зазначеної теми.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами,

вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Хачатрян А.А. присутніми були поставлені такі **запитання**:

Манжула А.А.: У чому полягає відмінність інституту почесних консулів від класичних дипломатичних установ, і які переваги така форма представляє для України?

Відповідь: Дякую за запитання. Інститут почесних консулів має низку специфічних рис, що відрізняють його від класичних дипломатичних представництв. Передусім, почесні консули, як правило, не є кар'єрними дипломатами, не отримують заробітної плати від держави, яку представляють, і часто виконують свої функції на громадських засадах. Водночас вони можуть бути громадянами держави перебування або мати тісні зв'язки з місцевою діловою спільнотою, що сприяє більш ефективному налагодженню регіональних зв'язків. Для України це має особливе значення. У період масштабної війни, обмежених фінансових ресурсів і потреби в мобільному зовнішньополітичному реагуванні почесні консули виконують роль «дипломатів на місцях», покриваючи ті регіони світу, де немає постійних представництв. Вони підтримують українських громадян, просувають національні інтереси, беруть участь у гуманітарних місіях та публічній дипломатії. Це дозволяє реалізовувати зовнішньополітичні завдання ефективніше й з меншими витратами для бюджету.

Гриценко В.Г.: Які основні функції почесних консулів Ви виділили у своїй класифікації, і як вони відповідають потребам України?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертації запропоновано авторську класифікацію функцій почесних консулів іноземних держав, яка ґрунтується як на міжнародно-правових стандартах, так і на реальних практиках консульської діяльності в Україні та за кордоном. Функції умовно поділені на чотири основні групи: Представницькі функції – забезпечують присутність іноземної держави в регіоні, де немає класичних представництв, сприяють підтриманню офіційних контактів. Правозахисні функції – захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, зокрема у надзвичайних ситуаціях, під час конфліктів, арештів, депортацій. Комунікаційні функції – поширення інформації, участь у публічних заходах, формування позитивного іміджу держави, медіація у конфліктах. Сервісні функції – надання консульських послуг, участь у проєктах культурного, освітнього, економічного характеру. Ця класифікація дає змогу більш глибоко зрозуміти роль почесного консула як багатофункціонального інструменту публічної дипломатії, що важливо для України у період війни, масової міграції та інтенсивного розвитку міждержавного партнерства.

Соболь Є.Ю.: Які ключові недоліки Ви виявили у правовому регулюванні діяльності почесних консулів в Україні?

Відповідь: Дякую за запитання. Проведене мною дослідження засвідчило наявність низки системних недоліків у чинному правовому регулюванні інституту почесних консулів в Україні. Насамперед законодавство має фрагментарний характер – окремі положення розпорошені між кількома нормативно-правовими актами, що ускладнює їх застосування. Відсутня чітка юридична дефініція статусу почесного консула, його повноважень, порядку призначення, звільнення, контролю діяльності. Також не передбачено спеціалізованого органу або структури в системі МЗС України, яка б займалася координацією та методичним забезпеченням діяльності почесних консулів. Це створює правову невизначеність, унеможлиблює об'єктивну оцінку ефективності їх роботи й призводить до втрати потенціалу, який міг би бути реалізований через цей інститут у сферах захисту громадян, культурного обміну, економічного партнерства тощо.

Сокурєнко О.А.: Як забезпечити ефективну взаємодію між почесними консулами та органами публічної влади в Україні?

Відповідь: Дякую за запитання. На мою думку, ефективна взаємодія можлива лише за умов чіткої регламентації та інституціоналізації таких контактів. Необхідно запровадити спеціальні процедури співпраці – меморандуми, регламенти, інструкції, які б деталізували механізми обміну інформацією, звітності, участі в публічних заходах. Також важливо створити в структурі МЗС або Кабінету Міністрів окремий підрозділ, відповідальний за роботу з почесними консулами. Цей орган має вести реєстр, координувати діяльність, організовувати навчання, проводити оцінку ефективності. У дисертації я запропонував запровадження цифрової платформи для інтерактивного обміну даними, звітності та індикаторного моніторингу, що забезпечить прозорість і посилить взаємну відповідальність між державою і почесними консулами.

Окопник О.М.: Які іноземні моделі регулювання інституту почесних консулів Ви вважаєте найбільш придатними для запозичення в Україні?

Відповідь: Дякую за запитання. У результаті порівняльно-правового аналізу мною були виділені практики Німеччини, Італії та Польщі як зразкові для впровадження в українську систему. В цих країнах чітко визначені критерії добору кандидатів, функції почесних консулів деталізовані в нормативних актах, а механізми звітності забезпечують належний контроль. Наприклад, у Німеччині існує єдиний національний реєстр почесних консулів, регулярно оновлюваний і публічно доступний, а звітність подається за стандартизованими формами. Крім того, в країнах Балтії та Скандинавії успішно діє система менторства та щорічної атестації почесних консулів, що підвищує їхню якість і відповідальність. Україна могла б інтегрувати подібні елементи з адаптацією до національного контексту, зокрема шляхом цифровізації процедур, залучення органів місцевого самоврядування та налагодження горизонтальних комунікацій.

Максименко Н.В.: Яке практичне значення Ваших напрацювань для органів державної влади, дипломатичної служби та територіальних громад?

Відповідь: Дякую за запитання. Практична значущість дисертації полягає в тому, що розроблені мною пропозиції можуть бути використані безпосередньо в нормотворчій роботі – як основа для проекту закону або підзаконних актів про інститут почесних консулів. Вони також можуть стати базисом для формування єдиної стратегії МЗС щодо розвитку цього інституту в умовах воєнного часу та післявоєнної відбудови. Окрім того, органи місцевого самоврядування та громади зможуть активніше залучати почесних консулів до реалізації транскордонних, гуманітарних та освітніх проєктів. Розроблені мною цифрові інструменти контролю і моніторингу можуть бути впроваджені як частина загальнодержавної системи відкритих даних і електронного урядування. Це дозволить не лише посилити міжнародну суб'єктність України, але й забезпечити надійний правовий інструментарій для захисту прав громадян та формування іміджу України як сучасної, відкритої та демократичної держави.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, професора Кондратенка В.М.**

У висновку зазначено про дисертацію Хачатряна Артура Арменовича присвячена надзвичайно актуальній темі, яка поєднує у собі елементи адміністративного, міжнародного та дипломатичного права. Уперше в українській науці права здійснено цілісне й комплексне дослідження адміністративно-правового механізму організації й функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні в контексті сучасних геополітичних викликів, євроінтеграційного поступу нашої держави та необхідності реформування публічної дипломатії.

Особливу увагу в роботі приділено питанням нормативного врегулювання статусу почесних консулів, проблематиці взаємодії з органами публічної адміністрації, гармонізації внутрішнього законодавства з міжнародно-правовими стандартами, аналізу європейських моделей та практик консульської діяльності. Дисертація вирізняється високим рівнем теоретичного опрацювання теми, методологічною обґрунтованістю, а також наявністю низки науково обґрунтованих практичних пропозицій, які можуть бути імплементовані у вітчизняне законодавство.

Результати дослідження пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, відображені в п'яти публікаціях у фахових юридичних виданнях. Окремі положення, сформульовані здобувачем, використані під час підготовки методичних рекомендацій з вдосконалення адміністративно-правового регулювання участі почесних консулів у реалізації зовнішньої політики України.

Дисертант проявив себе як відповідальний, наполегливий, теоретично підготовлений молодий науковець, який вміє критично осмислювати правову дійсність, чітко формулювати наукові завдання,

опрацьовувати великі масиви джерел, робити обґрунтовані висновки та пропонувати концептуальні моделі правового регулювання. У процесі роботи він продемонстрував здатність працювати як із класичними, так і з новітніми науковими джерелами, активно застосовував міждисциплінарний підхід та сучасні методи наукового аналізу.

Дисертація має чітку структуру, логічно побудовані розділи дозволяють послідовно дослідити як загальнотеоретичні засади функціонування почесного консульства, так і конкретні адміністративно-правові механізми, з урахуванням міжнародного досвіду. Наукові положення та висновки є результатом самостійної, ґрунтовної роботи здобувача, що відповідає сучасним вимогам до кваліфікаційних праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

З урахуванням викладеного, вважаю, що дисертаційне дослідження Хачатряна Артура Арменовича є завершеною науковою працею, що має належний рівень теоретичної новизни, практичної цінності та наукової самостійності. Результати роботи можуть бути використані в законотворчості, практиці органів публічної влади, дипломатичній службі, освітньому процесі.

Вважаю, що дисертація повністю відповідає вимогам до кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, а її автор заслуговує на присудження відповідного наукового ступеня.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової роботи:

Кандидат юридичних наук, доцент Окопник О. М. відзначила високий науковий рівень дисертації Хачатряна А.А., присвяченої адміністративно-правовим засадам організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні. Актуальність теми зумовлена потребою у системному правовому врегулюванні цього інституту в умовах посилення публічної дипломатії та євроінтеграційного вектора державної політики України.

Наукова новизна роботи проявляється у запропонованій авторській концепції адміністративно-правового регулювання почесного консульства, структурованій класифікації функцій почесних консулів, моделі їх взаємодії з органами публічної влади, а також у розробленому алгоритмі процедур призначення, діяльності, підзвітності та припинення повноважень. Дисертація ґрунтується на глибокому порівняльно-правовому аналізі міжнародного досвіду, належно апробована, її основні положення оприлюднені у фахових виданнях.

Результати мають прикладне значення й можуть бути використані у нормотворчості, при вдосконаленні практики зовнішньополітичної діяльності, а також у науково-освітній сфері.

Водночас рецензент вказує на окремі недоліки та дискусійні моменти, зокрема: недостатнє розмежування міжнародно-правового та адміністративно-правового регулювання; брак деталізації механізмів

взаємодії почесних консулів з органами місцевого самоврядування; загальність викладу ідей цифровізації без належного обґрунтування їх правового механізму впровадження. Указані зауваження мають конструктивний характер і не знижують загального позитивного враження від дисертації.

У підсумку, дисертація Хачатряна Артура Арменовича на тему: «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить обґрунтовані й нові результати, має наукову й практичну цінність, відповідає встановленим вимогам, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Сокурєнко О.А. відзначила достатній фаховий рівень дисертації Хачатряна А.А., виконаного на актуальну тему, істотне теоретичне і прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

Дисертаційна праця присвячена досить комплексному аналізу адміністративно-правового регулювання інституту почесних консулів в Україні. Обрана тема є безперечно актуальною, з огляду на необхідність нормативного впорядкування правового статусу почесного консульства як специфічного суб'єкта публічного представництва в умовах трансформації зовнішньої політики держави та зростання ролі регіональної дипломатії.

У межах дисертації проаналізовано чинну нормативну базу, обґрунтовано необхідність системного оновлення регулювання, сформовано класифікацію функцій почесних консулів, визначено структурні компоненти їх адміністративно-правового статусу, а також запропоновано підходи до оптимізації взаємодії з органами публічної влади. Робота містить чітко сформульовані висновки та конкретні пропозиції, що мають практичне значення і можуть бути використані для вдосконалення профільного законодавства.

Водночас у дисертації наявні положення, що потребують уточнення або подальшої розробки в наступних наукових дослідженнях. Зокрема:

– запропоновані напрями правового реформування не підкріплені конкретними прикладами імплементації, що ускладнює оцінку їх практичної реалізованості;

– у межах структури адміністративно-правового статусу почесного консула не розмежовано чітко, які повноваження є публічно-правовими, а які – здійснюються на засадах репрезентативної функції без владних повноважень;

– не приділено належної уваги механізмам притягнення почесних консулів до юридичної відповідальності у разі порушення вимог чинного законодавства;

– у частині, що стосується взаємодії з органами влади, використано переважно загальні формулювання без конкретизації адміністративних

процедур або інституційних моделей такої взаємодії на рівні центральної та місцевої влади.

Попри означені моменти, дисертаційна робота є самостійним, цілісним і логічно побудованим науковим дослідженням, яке відповідає сучасним вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Робота вирізняється науковою новизною, методологічною обґрунтованістю та прикладною спрямованістю.

Дисертант заслуговує на підтримку результатів дослідження та рекомендацію до подальшого розгляду на засіданні разової спеціалізованої вченої ради з метою присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

В обговоренні дисертаційної роботи Хачатряна Артура Арменовича «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні» **доктор юридичних наук, професор Манжула А.А.** відзначив, що здобувач у процесі підготовки за освітньо-науковою програмою спеціальності 081 «Право» повністю виконав індивідуальний план, опанував ключові теоретичні положення та методи наукових досліджень, набув відповідного рівня професійної компетентності, достатнього для самостійного розв'язання комплексних проблем у сфері публічного управління та адміністративного права.

Актуальність теми дисертації не викликає сумнівів. В умовах реформування державної служби та розширення зовнішньополітичної активності України інститут почесного консульства набуває особливого значення. Обґрунтовано потребу у формуванні дієвого адміністративно-правового механізму, який би забезпечував ефективне функціонування почесних консулів в межах української правової системи з урахуванням національних інтересів, стандартів ЄС та безпекових викликів.

Наукова новизна дослідження полягає у формулюванні авторської концепції адміністративно-правового регулювання діяльності почесних консулів в Україні, у розробці сучасної класифікації їхніх функцій, визначенні критеріїв ефективності їх діяльності та обґрунтуванні структурних елементів їхнього правового статусу.

Під час виступу Манжула А.А. також висловив ряд конструктивних зауважень до дисертації, зокрема: запропоновані напрями удосконалення нормативного регулювання потребують розширення з погляду прикладних механізмів їх практичної реалізації; не повною мірою висвітлено питання юридичної відповідальності почесних консулів у контексті адміністративно-правових норм; в окремих підрозділах бракує чіткого розмежування представницьких функцій почесних консулів від їх фактичної участі у публічному адмініструванні. Попри окреслені зауваження, Манжула А.А. високо оцінив дисертаційну роботу, наголосивши, що вона є самостійним, науково обґрунтованим і завершеним дослідженням, має прикладне значення і сприяє розвитку української правової науки в галузі адміністративного права.

Дисертацію рекомендовано до подальшого розгляду на засіданні спеціалізованої вченої ради як таку, що відповідає вимогам до наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Максименко Н.В. у своєму виступі підтримала висловлені оцінки попередніх учасників обговорення та акцентувала на глибокому змістовному наповненні авторських формулювань, визначень і висновків, які засвідчують належний рівень теоретичної підготовки здобувача.

Дисертація Хачатряна А.А. є науково виваженим дослідженням, що поєднує ґрунтовний теоретико-правовий аналіз із чіткою прикладною спрямованістю. Автор вміло працює з категоріальним апаратом, на основі аналізу чинного законодавства, наукових позицій та узагальнення власних висновків формулює нове бачення адміністративно-правового регулювання діяльності почесних консулів в Україні.

У процесі доповіді основних положень дисертації, а також під час відповідей на запитання, здобувач продемонстрував глибоке знання нормативної бази, здатність до аналітичного мислення, системної обробки джерел, а також уміння логічно і послідовно обґрунтовувати власні наукові позиції. Особливо позитивно варто оцінити його здатність підтримувати наукову дискусію, аргументовано реагувати на зауваження та чітко позиціювати авторські підходи.

Актуальність теми дослідження повністю підтверджена як змістом роботи, так і публічним представленням результатів. Робота вирізняється якісною новизною, відзначається наявністю оригінальних підходів до тлумачення адміністративно-правового статусу почесного консула, функціональної класифікації та структурування механізмів регулювання консульської діяльності.

Дисертація справляє загалом позитивне враження. Її результати можуть бути використані як у науковій, так і в нормотворчій діяльності, що підтверджує її практичну цінність. У підсумку, Максименко Н.В. зазначила, що дисертація Хачатряна А.А. відповідає вимогам, що висуваються до досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії, і заслуговує на подальший розгляд у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Зеленко І.П. у своєму виступі наголосила на безперечній актуальності та практичній значущості теми дисертаційного дослідження, що присвячене адміністративно-правовим засадам організації та функціонування інституту почесних консулів в Україні. На її думку, тема є глибоко продуманою, належно розробленою, а саме дослідження має як теоретичну новизну, так і прикладну цінність для подальшого розвитку законодавства у сфері публічного управління та міжнародної взаємодії.

Зеленко І.П. відзначила чіткість і структурованість категоріально-понятійного апарату, запропонованого у дисертації. Відповідність між об'єктом, предметом, метою та завданнями дослідження витримано на

належному рівні — вони не лише логічно узгоджені, а й повністю реалізовані в основних положеннях, висновках і рекомендаціях роботи.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових положень, які внесено до наукового обігу вперше, зокрема: авторське бачення адміністративно-правового статусу почесного консула, класифікація функцій інституту почесного консульства, визначення принципів та механізмів їх взаємодії з органами публічної адміністрації. Особливої уваги заслуговує комплексне узагальнення адміністративно-правових форм і процедур, пов'язаних із діяльністю цих суб'єктів.

Позитивно оцінено логічну послідовність та методичну зваженість у викладенні матеріалу. Широта охопленої тематики поєднується з глибиною опрацювання окремих вузлових проблем, що засвідчує високий рівень наукової підготовки здобувача. Джерельна база є переконливою: дисертант опрацював значну кількість нормативно-правових актів, аналітичних документів, спеціальної та наукової літератури, що забезпечує глибину аргументації та вірогідність висновків.

Зеленко І.П. підтримала висновки рецензентів і зазначила, що дисертаційна робота Хачатряна Артура Арменовича є оригінальним, самостійним і цілісним науковим дослідженням, яке має теоретичне значення, практичну спрямованість і повністю відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Робота може бути рекомендована до попереднього розгляду та подальшого захисту у спеціалізованій вченій раді.

Заслухавши й обговоривши доповідь Хачатряна А.А., а також за результатами попередньої експертизи дисертації на фаховому семінарі кафедри права та правоохоронної діяльності, прийнято такі висновки щодо дисертації «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні»:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні»

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів Україна активно впроваджує нові підходи до організації системи зовнішніх зносин, прагнучи до наближення стандартів публічного управління до європейського рівня. Одним із проявів такої модернізації є підвищення ролі нестандартних інститутів міжнародної співпраці, зокрема почесних консулів, які стають важливою ланкою у забезпеченні ефективної міждержавної взаємодії.

Почесні консули, не будучи професійними дипломатами, виконують низку ключових функцій, спрямованих на розвиток економічних,

культурних, гуманітарних та інших зв'язків. Вони виступають представниками інтересів своїх держав у регіонах, де відсутні повноцінні дипломатичні або консульські установи, сприяючи реалізації зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних завдань держави перебування. З огляду на це значно зростає необхідність у формуванні дієвого адміністративно-правового механізму, що регулюватиме діяльність почесних консулів відповідно до сучасних міжнародних стандартів.

Водночас чинна законодавча та адміністративна база, що регламентує діяльність почесних консулів, залишається недостатньо розробленою, має фрагментарний характер, не охоплює всіх аспектів їхньої діяльності та не інтегрована у єдину систему публічного управління. Це призводить до виникнення низки практичних і теоретичних проблем: нечіткості статусу почесних консулів, обмежень у реалізації їхніх повноважень, відсутності прозорих процедур призначення, контролю та взаємодії з органами влади.

Додаткову складність додає процес гармонізації національного законодавства із правом ЄС, адже в умовах поглиблення співпраці Україна зобов'язана враховувати європейські та міжнародні стандарти організації дипломатичної й консульської служби. Недостатня уніфікованість підходів створює правову невизначеність та перешкоджає підвищенню ефективності зовнішньополітичної діяльності держави.

Наукова література останніх років свідчить про зростання інтересу до дослідження інституту почесного консульства, однак більшість праць стосується загальних питань міжнародного права, залишаючи поза увагою проблематику адміністративно-правового регулювання цієї діяльності. Водночас сучасні виклики, пов'язані з безпековою ситуацією, реформуванням публічного управління, цифровізацією консульських послуг, обумовлюють потребу в комплексному міждисциплінарному аналізі зазначеної теми.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблематику організації консульських відносин та адміністративно-правового статусу почесних консулів розглядали такі сучасні науковці, як С. Бабенко, К. Балабанов, Т. Грачевська, М. Долинська, Н. Корелова, І. Крупеня, І. Матяж, М. Окладна, В. Прощаєв, О. Погорілий, А. Пуртова, І. Руденко, А. Тертична, М. Трофименко, Я. Турчин, А. Федчишин, Є. Фурса.

За останні роки з'явилися поодинокі новітні дисертаційні праці присвячені окремим аспектам правового регулювання дипломатичної та консульської служби, функціонування інституту консулів, зокрема А. Федчишин «Дипломатична служба України: організаційно-правові засади» (2021), А. Пуртова «Адміністративно-правове регулювання консульської діяльності в Україні» (2022). Попри наявність таких монографічних робіт, комплексних досліджень із системного аналізу адміністративно-правових засад функціонування інституту почесних консулів іноземних держав з урахуванням сучасних безпекових викликів і

євроінтеграційних процесів залишається недостатньо, що й обумовлює наукову новизну цієї дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженої Указом Президента України від 26.08.2021 № 448/2021, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021, Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 № 487/2021, Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 408, Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 1106 та плану науково-дослідної роботи Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка «Концептуально-методологічні засади правового регулювання процесу європейської інтеграції України» (державний реєстраційний номер 200116U006126).

Мета й завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає у комплексному дослідженні організації діяльності, адміністративно-правового статусу і механізмів забезпечення функціонування почесних консулів іноземних держав в Україні, консульських установ, виявленні основних недоліків чинної нормативної бази, виробленні пропозицій та рекомендацій щодо її удосконалення та гармонізації з європейськими та міжнародними стандартами.

Для досягнення цієї мети поставлено такі основні *завдання* дослідження:

- з'ясувати зміст, напрями діяльності та головні функції інституту почесних консулів іноземних держав в Україні;
- розкрити актуальну нормативно-правову базу щодо виконання консульських функцій в Україні;
- окреслити сучасний стан формування та реалізації державної політики України у сфері міжнародних відносин і дипломатії;
- визначити особливості набуття та реалізації адміністративно-правового статусу почесними консулами іноземних держав і почесними консульськими установами;
- схарактеризувати адміністративно-правове регулювання у сфері діяльності почесних консулів іноземних держав зі сприяння розвитку міжнародного територіального співробітництва;
- проаналізувати адміністративно-правові засади взаємодії органів публічної влади з почесними консулами іноземних держав;
- з'ясувати міжнародно-правові стандарти організації роботи почесних консульських посадових осіб і консульських установ;

– запропонувати основні шляхи покращення адміністративно-правових засад зі сприяння діяльності почесних консулів іноземних держав в умовах європейської інтеграції України.

Об'єктом дослідження є публічно-правові відносини, що складаються у процесі організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні, а також адміністративно-правові механізми забезпечення їхньої роботи у сфері забезпечення міжнародних зв'язків та захисту прав і інтересів держави й громадян.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні

Методи дослідження. У дисертації використано комплекс сучасних наукових методів, кожен із яких було застосовано для розв'язання конкретних дослідницьких завдань. *Формально-юридичний метод* застосовувався для аналізу міжнародного та національного законодавства, підзаконних актів, що регулюють діяльність почесних консулів (підрозділи 1.2, 3.1). *Порівняльно-правовий метод* використано для зіставлення основних підходів до регулювання інституту почесних консулів у різних правових системах (підрозділ 3.1). *Історико-правовий метод* використано для висвітлення етапів становлення та розвитку інституту почесних консулів у різних історичних періодах, простеження еволюції правового статусу консулів в Україні (підрозділ 1.1). *Методи аналізу і синтезу* – для підсумування змін і формування висновків щодо стратегічних трансформацій інституту почесних консулів, а також окреслення підходів покращення його роботи (підрозділи 1.3, 3.2). *Системний метод* дозволив комплексно охопити адміністративно-правові засади організації, функціонування й взаємодії почесних консулів з органами публічної влади (розділи 1, 2, 3). *Структурно-функціональний метод* застосовано для з'ясування внутрішньої структури інституту почесних консулів, аналізу їхніх завдань, функцій та ролі у міждержавних, дипломатичних і адміністративних процесах (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). *Логіко-семантичний метод* використовувався для уточнення ключових юридичних понять, пов'язаних із діяльністю консулів (розділи 1, 2).

Нормативна база дослідження включає: основні міжнародно-правові акти насамперед Віденську конвенцію про консульські зносини (1963), інші документи ООН і РЄ, Конституцію України, закони та підзаконні акти, що регулюють діяльність почесних консулів та організацію міжнародних відносин, національні стратегії й державні програми у сфері зовнішньої політики, прав людини, європейської інтеграції, нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади України та міжнародних організацій.

Емпіричною основою дослідження складається з: узагальненої практики діяльності почесних консулів іноземних держав в Україні, офіційних матеріалів органів публічної адміністрації, міжнародних інституцій (ООН, ЄС, НАТО, ОБСЄ), правозахисних організацій,

результатів наукових досліджень, конференцій, аналітичних і статистичних даних щодо правового забезпечення діяльності почесних консулів.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є першою у вітчизняній адміністративно-правовій науці працею, у якій системно представлено сучасну концепцію правового забезпечення функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні. Результатами проведеного дослідження є низка сформульованих й обґрунтованих нових, наукових позицій, висновків, рекомендацій, зокрема:

уперше:

- сформульовано комплексну модель адміністративно-правового регулювання діяльності почесних консулів іноземних держав в Україні, яка враховує особливості організації та функціонування інституту почесних консулів у національній правовій системі, сучасні умови безпеки, розширення мережі почесних консульських установ в умовах військової агресії та інтеграції до європейського правового простору;

- визначено системні критерії ефективності функціонування інституту почесних консулів в Україні, зокрема в контексті реалізації завдань зовнішньої політики, захисту прав громадян та інтересів держави, організації взаємодії із суб'єктами публічної адміністрації та адаптації адміністративно-правових процедур до стандартів ЄС;

- запропоновано авторську класифікацію функцій почесних консулів іноземних держав в Україні, яка включає: представницькі функції (забезпечення офіційного представництва іноземних держав); правозахисні функції (захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб); комунікаційні функції (налагодження взаємодії між органами публічної влади, організація інформаційного обміну, участь у кризових комунікаціях); сервісні функції (надання консульських послуг, сприяння розвитку міждержавних зв'язків);

- здійснено всебічний аналіз адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів публічної адміністрації з почесними консулами іноземних держав під час кризових ситуацій, що дозволило обґрунтувати пропозиції щодо оптимізації процедур захисту прав людини, залучення консулів до забезпечення міжнародної правової допомоги, а також розробити практичні рекомендації для органів державної влади щодо взаємодії з іноземними представниками;

удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи до визначення адміністративно-правового статусу почесних консулів іноземних держав й запропоновано структуру цього статусу з урахуванням правових, гарантійно-відповідальних, функціональних, організаційних аспектів, що дозволяє формувати цілісну систему його правового забезпечення та ефективної реалізації функцій;

- розуміння результативності механізмів сприяння розвитку міжнародного територіального співробітництва, які передбачають

оптимізацію процедур обміну інформацією між органами публічної влади та почесними консульськими установами, організацію та проведення спільних заходів, а також підтримку та супровід спільних проєктів у сфері економіки, освіти, культури та ін.;

– систему нормативного регулювання функціонування почесних консулів з урахуванням змін адміністративного законодавства України та ЄС шляхом проведення комплексного аналізу сучасної законодавчої бази, що регулює статус і діяльність цих посадових осіб, а також запропоновано практичні рекомендації щодо гармонізації вітчизняного правового поля з актами ЄС, удосконалення процедур призначення, роботи та контролю діяльності почесних консулів для підвищення їхньої оптимізації та відповідності сучасним міжнародно-правовим вимогам і стандартам;

– практичні інструменти оцінки належної діяльності почесних консулів, які впроваджуються у роботі МЗС України через означення системи індикаторів, критеріїв оцінки результативності їхньої роботи, впровадження електронного моніторингу, регулярної звітності, самооцінки та підвищення кваліфікації консулів;

набули подальшого розвитку:

– концептуальні основи гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами у сфері консульських відносин шляхом поглибленого аналізу міжнародних актів, європейських директив і визначення напрямів інтеграції України у консульську практику;

– методи оптимізації адміністративних процедур при взаємодії з почесними консулами на регіональному рівні завдяки обґрунтуванню нових підходів до спрощення, цифровізації та підвищення дієвості співпраці органів публічної влади з почесними консулами, що сприяє певному розширенню можливостей територіальних громад у сфері міжнародного співробітництва;

– практичні рекомендації зі зміцнення кадрового консульського потенціалу й підвищення їхньої персональної відповідальності з доповненням сучасними підходами до добору, професійної підготовки та підвищення кваліфікації, а також удосконалення системи державного контролю за виконання службових повноважень;

– теоретичне обґрунтування модернізації структури консульських установ в умовах геополітичних змін, що базується на розробці нових організаційних моделей функціонування таких інституцій з урахуванням актуальних викликів міжнародної безпеки та зовнішньополітичних пріоритетів України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дисертації, висновки, пропозиції та рекомендації можна використовувати в:

– *науково-дослідній сфері* для поглиблення теоретичних засад адміністративного права щодо функціонування інституту почесних консулів іноземних держав, сприяють подальшому розвитку науки дипломатичного та консульського права, можуть слугувати основою для

майбутніх досліджень з правового регулювання дипломатичної та консульської служби, міжнародного співробітництва, реформування адміністративної юстиції;

– *освітньому процесі* при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Міжнародне право», «Дипломатичне та консульське право», «Публічна служба», при підготовці навчальних і методичних матеріалів, проведенні спецкурсів, семінарських, практичних занять, а також під час написання курсових, дипломних, магістерських і дисертаційних робіт.

– *законотворчій діяльності* для використання при розробці, експертизі та вдосконаленні нормативно-правових актів, які регулюють діяльність почесних консулів, порядок їхнього призначення та функціонування, а також під час гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та документами ЄС;

– *правозастосовній діяльності* для впровадження в адміністративну практику МЗС України, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, почесних консульських установ для підвищення ефективності консульської діяльності, удосконалення процедур взаємодії, дотримання та захисту прав громадян, моніторингу та оцінювання ефективності функціонування почесних консулів іноземних держав.

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження, його основні наукові положення та висновки оприлюднено на трьох міжнародних та одній всеукраїнській науково-практичній конференції, зокрема: «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 11 лист. 2022 р.), «Сектор безпеки України: актуальні питання науки та практики» (м. Харків, 27-28 квітня 2023 р.), «Права людини в період збройних конфліктів» (м. Одеса, 3 лист. 2023 р.), «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 21 лист. 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (204 найменування на 23 сторінках) і додатків (4 додатки). Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінки.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Хачатрян А.А. Правові засади державної політики України у сфері міжнародного співробітництва й консульських відносин. *Наукові записки. Серія: Право.* 2022. Вип. 13. С. 98-103.

2. Хачатрян А.А. Сучасні теоретико-правові підходи до розуміння сутності та змісту інституту почесних консулів іноземних держав в Україні. *Наукові записки. Серія: Право.* 2023. Вип. 14. С. 167-171.

3. Хачатрян А.А. Адміністративно-правові засади діяльності почесних консулів іноземних держав і консульських установ, що очолюються такими консулами в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. № 86. Ч. 4. С. 110-115.

4. Хачатрян А.А. Адміністративно-правові механізми й принципи взаємодії почесних консулів іноземних держав з органами публічної влади в Україні. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право.* 2025. № 3 (26). С. 70-80.

5. Хачатрян А.А. Гармонізація міжнародно-правових стандартів і модернізація адміністративно-правового регулювання діяльності почесних консулів в умовах європейської інтеграції України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2025. № 2. С. 86-91.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Хачатрян А.А. Інститут почесних консулів іноземних держав в Україні та особливості їхнього правового статусу. Актуальні проблеми національного законодавства : збірн. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, ЦДУ ім. В. Винниченка, 11 лист. 2022 р.). Кропивницький, 2022. Ч. 1. С. 105-107.

7. Хачатрян А.А. Ретроспективний аналіз адміністративно-правового регулювання інституту почесних консулів іноземних держав в Україні. Сектор безпеки України: актуальні питання науки та практики : збірн. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 27-28 квітн. 2023 р.). Харків: Друкарня Мадрид, 2023. Ч. 1. С. 273-281.

8. Хачатрян А.А. Систематизація законодавства України зі здійснення консульських функцій щодо забезпечення прав людини та громадянина. Права людини в період збройних конфліктів : збірн. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, НУ «Одеська юридична академія», 3 лист. 2023 р.). Одеса : «Одеська юридична академія», 2023. С. 74-80.

9. Хачатрян А.А. Публічно-правовий вимір реалізації міжнародної стратегії у сфері діяльності почесних консулів іноземних держав в Україні. Актуальні проблеми національного законодавства : збірн. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, ЦДУ ім. В. Винниченка, 21 лист. 2024 р.). Кропивницький, 2024. Ч. 1. С. 131-133.

Характеристика особистості здобувача. Хачатрян Артур Арменович народився 16 березня 1996 року у м. Знам'янка Кіровоградської області. У 2017 році закінчив Відокремлений структурний підрозділ Національного авіаційного університету «Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету» за спеціальністю – аеронавігація. У 2019 закінчив Льотну академію Національного авіаційного університету за спеціальністю – Авіаційний транспорт. У 2021 році закінчив Центральноукраїнський інститут ПАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за спеціальністю – право. Професійна кваліфікація – право. Диплом магістра. У 2023 році закінчив Центральноукраїнський інститут ПАТ

«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за спеціальністю – Економіка. З 2014 року зареєстрований як фізична-особа підприємець. Згодом у 2017 році заснував будівельну компанію ТОВ «АДАС-БУД». У 2018 році заснував ще одну компанію з будівництва доріг місцевого та загального значення ТОВ «Компанія «УКРДОРБУД», у 2021 році заснував компанію, яка спеціалізується на логістиці та транспортуванні вантажними автомобілями різнопланового вантажу. З моменту заснування до теперішнього часу перебуває директором вищевказаних компаній.

Мови: українська, англійська. Автор 9 наукових публікацій з питань адміністративного права.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стил викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їхнього сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Хачатряна А.А. та повноти публікації основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Хачатряна Артура Арменовича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Хачатряна А.А. відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Хачатряна Артура Арменовича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування інституту почесних консулів іноземних держав в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

в.о. завідувача кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
кандидат юридичних наук, доцент

Олена ОКОШНИК

Рецензент:

доцент кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
кандидат юридичних наук, доцент

Олена СОКУРЕНКО

